

Hazırlayanlar

Andrew Pendakis - Jeff Diamanti

Nicholas Brown - Josh Robinson - Imre Szeman

Çağdaş Marksist Kuramda Tartışmalar

TOPLUMSALA BAKMAK

İngilizceden çeviren

Döndü Şahin

Etienne Balibar

Dipesh Chakrabarty

Maya Gonzalez

Jeanne Neton

Slavoj Zizek

Théorie Communiste

Roswitha Scholz

İçindekiler

Giriş.....	7
Yeni Irkçılık Diye Bir Şey Var mı?.....	15
Etienne Balibar	
Marksizmden Sonra Marx:	
Bir Maduniyet Tarihçisinin Bakış Açısı.....	35
Dipesh Chakrabarty	
Toplumsal Cinsiyetin Mantığı:	
Alanların Ayrımı ve Zillet Süreci Üzerine.....	49
Maya Gonzalez ve Jeanne Neton	
Postmodernizm mi, Sınıf mı?	
Evet Lütfen!.....	93
Slavoj Žizek	
Şimdiki Zamanda Müşterekleştirme.....	137
Théorie Communiste	
Patriyarka ve Meta Toplumu:	
Bedensiz Toplumsal Cinsiyet.....	159
Roswitha Scholz	

GİRİŞ

MARKSİZMİN TOPLUM, kültür ve siyaset kuramına yapmış olduğu en anlamlı katkılardan biri toplumsal biçimlere değgin materyalist kuram olmuştur. Siyasi yelpazenin her kesiminden düşünürler, iktisadi sistemlerin karakterinin ve doğasının toplumsal olana şekil verdiğini artık kabul ediyor, üstelik bunun toplumsal yaşamı düşünme ve haritalama tarzımızla ilgili olarak akla getirdiği tüm içerimlerin gereğini her zaman yapmasalar bile. Üretici sistemler değişikçe, toplumlar iyice çeşitlilik kazandıp karmaşıklıştıkça, toplumsal olanın çağdaş biçimini inceleyen yeni kuramlar geliştirmek gerekmiştir. Bu kitapta bir araya getirilen makaleler, kimlik kategorilerinin kapitalizmin toplumsal formasyonuuyla, kapitalist üretimle ve sermayeden özgürleşme ufkuyla olan ilişkilerini anlamanın farklı yollarını geliştirerek sınıf, toplumsal hiyerarşiler, toplumsal cinsiyet, ırk ve etnisiite arasındaki bağlantıları yeni iktisadi ve toplumsal yapılanmalar bağlamında sorguluyor.

"'Yeni-İrkçılık' Diye Bir Şey Var mı?" adlı makalede Etienne Balibar, çağımızdaki ırkçı hareketler ve politikalar dalgasını ele alıyor ve bu olgunun "daha önceki 'modellere'

indirgenemeyecek *yeni* bir ırkçılık" mı, yoksa "salt taktiksel bir uyarılama" mı olduğunu soruşturuyor. İlk örneği "biyolojik" ırklarla ilgilenen evrimci antropoloji olan akademik ırkçılığın kuram inşa etme sürecinin işlevini soruşturmanın önemini vurguluyor ve bu işlevin ne entelektüel rasyonelleştirmeleri örgütleme yeterliğinde ne de topluluk kimliği veya özgün kimlik imgesinde yatağım ileri sürüyor. "Bu [işlev], daha ziyade, akademik ırkçılık kuramlarının kendilerini gözle görülür 'kanıtlara' (dolayısıyla ırk damgasının ve özellikle de bedensel damganın asli önemine) dayandırarak bilimsel gidimliliği (*discursivity*) taklit etmelerine ya da daha doğru bir ifadeyle, bilimsel gidimliliğin 'gözle görülür olguları' 'gizli nedenlerle' bağlantılı olarak ifade etme şeklini taklit etmelerine ve böylece kitlelerin ırkçılığının doğasmda var olan ve kendiliğinden gerçekleşen bir kuramlaşma süreciyle ilişki kurmalarına dayanır."

İrkçi söylemin bilimsel gözlem, açıklama ve kuramlaştırmaya dair gidimli (*discursive*) örüntüleri taklit edip kopyalama eğilimini gözlemleyen Balibar "ırkçı kompleksin, (yokluğu, tam da onunla iştigal eden insanlar için şiddeti katlanılır olmaktan çıkaracak olan) *yanlış tanıma* gibi can alıcı bir işlevi "bilme istenci" ile, yani toplumsal ilişkilerin dolaysız *bilgisine* yönelik şiddetli bir *arzu* ile sıkıca birleştirdiğini ileri sürüyor. Yeni-ırkçılığı kavramanın anahtarı, ırkçı söylemde ırkın yerine göçün ikame edilmesidir ki bu, sadece bir kamuflejdan ibaret olmayan, daha ziyade bir "ırksız ırkçılık" anlayışına uygun düşen bir ikamedir. Sonuçta, "baskın teması biyolojik kalıtım değil, kültürel farklılıkların aşılamazlığı olan bir ırkçılık, ilk bakışta belirli grupların veya halkların diğerlerinden üstün olduğunu değil, 'sadece' sınırların kaldırılmasının zararlı olacağını, yaşam tarzlarının ve geleneklerin uyuşmayacaklarını varsayan bir ırkçılık" or-

taya çıkmaktadır. Bu ırksız ırkçılığın ilk örneği, zaten "kültürücü" ve "farklılıkçı" bir olgu olarak ortaya çıkan ve kırıl-gan da olsa bir bütünleşmeye varmak pahasına asimilasyon talebini beraberinde getiren modern antisemitizmdir.

"Marxizm'den sonra Marx" adlı makalede Dipesh Chakrabarty, tarihe, maduniyete ve farklılığa bir madunun bakış açısından bakmaya çalışıyor. "Marksist olmanın zaten Avrupa düşünce gelenekleri içerisinde çalışmak olduğunu" kabul eden Chakrabarty, "Marx'in, 'gerçek emek' ve 'soyut emek' arasındaki çatışmayı sermayenin merkezi çelişkilerinden biri olarak tanımlarken, öznel sorununu 'sermaye' kategorisinin tam da kalbine yerleştirdiği" şeklindeki göz-leminden yola çıkıyor ve tartışmasını bu doğrultuda geliştiriyor. Ona göre asıl önemli sorunsu şu: Marx'in kategorileri, ister istemez kuşatamadıkları konuların teşhisini, hatta aydınlatılmasını önüyor mu, yoksa buna olanak mı sağlıyor? "Başka bir deyişle, sermayenin 'evrenselliği' sorunuyla, tüm farklılığı/farklılıkları Aynı şey altında içer-mekle yetinen ruhsuz bir liberal çoğulculuğa bizi mahkûm etmeden uğ-raşmanın yolları var mıdır?"

Chakrabarty, Marx'in düşüncelerinin büyük bir kısmının "gerçekten de 19. yüzyıla özgü, toplumsal cinsiyete du-yarsız ve açıkça Avrupa merkezci" olduğunu kabul ediyor ve Marksizmin günümüzdeki önemini sadece, Hint moder-ritesi sorununun Avrupa emperyalizmi meselesinden ayrı düşünölemeyeceği gerçeğinde değil, aynı zamanda Marx'in kategorilerinin "'farklılık' filozoflarından dünyanın çoğul-luğuna ilişkin 'sorumluluklar' hakkında öğrendiklerimizle temas ettirilme" potansiyelinde de görüyor. Marx'in metaya ilişkin söylediklerinde "'farklılığa' dair yerleşmiş bir açık-lık', soyut emek ve gerçek emek arasında, bir yandan meta-nın doğasmda bulunan, öte yandan gösterge olarak meta

tarafından kuşatılmayan bir uçurum olduğunu tespit ediyor ve bu gerilimin açığa vurulmasının "tarihin işleme-yişini görünür kılmak amacıyla kendi sınırların zorlanmasını" hedefleyen maduniyet tarihi pratiği açısından çok önemli olduğunu ileri sürüyor.

Maya Gonzales ve Jeanne Neton'm "Toplumsal Cinsiyetin Mantiğı" yazısı, "insanların şu ya da bu toplumsal cinsiyeti neden hâlâ kuvvetle içselleştirdiklerini anlamak için Marksist feminizmi yeniden ele alıyor. Bireylerin, birbirinden ayrı ve bağımsız mekânlar olarak değil, daha ziyade "maddilik kazanmış *kavramlar* olarak" tanımlanan ayrı alanlarla ilişkilendirilmesine dayanan bir "gerçek soyutlama" olarak anlaşılması gereken toplumsal cinsiyetin sistematik diyalektiğini açığa çıkarıyor. Böylece, kapitalizme en az "sermayenin" kendisi kadar özgü olan kategoriler" geliştirme hedefiyle, toplumsal cinsiyetin anlaşılır olmak için ihtiyaç duymaya eğilim gösterdiği "özensiz, teorik olarak yetersiz, hatta kimi zaman yanıltıcı" kategorileri - üretim ve yeniden üretim, karşılığı ödenen ve ödenmeyen, kamusal ve özel, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet gibi ikilikleri - yeniden ele alıp canlılık kazandırıyor.

Yazarların analizlerinin merkezinde, emek gücü metasının yeniden üretimi kavramı ile toplumsal bütünselliğin yeniden üretimi kavramlarının sık sık birbirine kaşünlması yer alıyor. Bu ikisi arasındaki ilişkinin anahtarı, kendine özgü bir meta olan ve "ne bir kişi ne de *sadece* bir meta" olan emek gücüdür - bunun da özünde kullanım değeri ve (değişim) değeri arasındaki ayrım yatar. Toplumsal cinsiyetin yeniden üretiminin anlaşılması, "metalaşmış, piyasaya sürülmüş ya da seri üretilmiş yeniden üretimin böyle olmayan yeniden üretimden" ayırt edilmesine bağlıdır. Ücretsiz etkinlikler "*toplumsalın toplumsal olmayan yanındır*. Bunlar top-

lumsal balomdan geçerli sayılmasa da yine de kapitalist üretim tarzının bir parçasıdır" ve bireylerin bu alana yerleştirilmesi ise hukuki erkek ve kadın kategorileri aracılığıyla sağlanır. Piyasanın doğrudan aracılık etmediği etkinlikleri kadınların kendi başlarına örgütlemesinin yüceltilmesine karşı çıkan Gonzales ve Neton, zilletle uğraşmaya zorlanmaya yazgü olma durumunu, toplumsal cinsiyeti güçlü bir kısıtlama olarak gösteren bir merceğin ardından görüyorlar.

"Sınıf Mücadelesi mi, Postmodernizm mi? Evet Lütfen!" adlı makalesinde Slavoj Zizek, kamusal ile özel arasındaki ikili ayrım farklı bir tezahürünü değerlendiriyor: Demokrasi ve onun ötekisi arasındaki ilişki - sadece demokrasinin muhtelif biçimlerinin siyasal ötekisi değil, "öncelikle bizzat siyasal demokrasi tanımının 'siyasal değil' diye dışlama eğiliminde olduğu şeylerde (klasik liberalizmde ekonomi ile özel yaşam vb.)" Böyle bir aynm çizgisi çekme hareketinin "mükemmel bir siyasal hareket" olduğunu kabul etmekle birlikte, "ya en saf halindeki mükemmel siyasal hareket tam da Siyasal Siyasal-olmayandan ayırma, bazı alanları Siyasaldan dışlama hareketiyse?" diye sorarak savı tersine çeviriyor.

Butler'm arzunun düşünömselliği mefhumu (ve psikanalizde etkili olan düşünömsellik mefhumu ile Alman İdealizmde etkili olan düşünömsellik mefhumu arasındaki bağlantı) hakkındaki düşüncelerine ve Laclau'nun "simgesel/yapısal farklılık mantığından kökten farklı olarak *antagonizma* mefhumuna" onay veren Zizek, evrensellik ile dışlama arasındaki ilişkiyi ve bunun sınıf mücadelesi ile kimlik politikaları arasındaki ilişki bakımından doğurduğu sonuçları yeniden değerlendiriyor. Siyasal alanı kökten değişikliğe uğratan her türlü edime karşı bir direniş gösterildiğini ve bunun Derrida, Habermas, Rorty ve Dennett gibi geniş bir

yelpaze oluşturan düşünürler tarafından paylaşıldığını ve bunun liberal-demokratik bir direniş olduğunu tespit ediyor ve bugünün vazifesinin bu müşterek önkabullerden kurtulmak olabileceğini öne sürüyor.

Theorie Communiste'in "Şimdiki Zamanda Müsterekleştirme" adlı makalesinde işlenen konu, müsterekleştirmenin, maddi üretim araçları üzerindeki mülkiyetteki bir değişmeye dayanan bir iktisat idaresi tarzı olarak toplumsallaşmadan ayırt edilmesidir. Müsterekleştirme ise aksine, dolaysızca toplumsal olan bireyler tarafından doğrudan oluşturulmuş bir insan topluluğunun bu dolayimsız kuruluşuna (yani komünizmin kuruluşuna) dayanır ve başlıca özelliği, (en geniş anlamıyla) geçim araçlarına el konması ile proleterlerin dolayimsız bir şekilde toplumsal olan bireylere dönüşümü arasında hiçbir ayırım olmamasıdır. Bu bakımdan müsterekleştirme, proletarya egemenliğinin kurulması değil, (proletarya da dâhil olmak üzere) sınıfların doğrudan doğruya ortadan kaldırılmasıdır.

Bu yüzden müsterekleştirme işçi sınıfının olumlanmasından ziyade yadsınmasını ifade eder, bu da hem proleter kimliğin hem de işçilerin özerkliğini amaçlayan bir yönelimin reddedilmesi anlamına gelir: "Sermayenin ilgası aynı zamanda işçinin işçi olarak kendisini yadsınması ve bu itibarla kendisini örgütlememesi demektir." Proletaryanın varoluşunun, onun sermaye karşısındaki ve kendisini sermayeden ayırt eden tanımının ta kendisi bu bakımdan onun kendi eyleminin sınırındır. Bundan, müsterekleştirmenin bir geçiş olmadığı sonucu çıkar; komünist tedbirler "cenin halindeki komünizm değildir, daha ziyade onun ürünleridir." Müsterekleştirme ufku, ancak komünizmin doğrudan üretiminin bir armağanı olabilir.

"Patriyarka ve Meta Toplumu" adlı makalede Roswitha Scholz, hem fiilen var olan sosyalizmin sona ermesinden sonraki gelişmeleri hem de mevcut iktisadi krizi açıklayabilen Marksist-Feminist bir kuramsal çerçeve geliştirmek için, kapitalizmin gelişimi karşısında toplumsal cinsiyetin taşıdığı merkezi önemi temellendiriyor. Eleştiri konusunun, artık değere el konması ve bundan doğan eşitsizlik veya sömürü ilişkisi değil, "meta üreten sistemin toplumsal karakteri ... ve dolayısıyla özellikle soyut emeğe özgü etkinlik biçimi" olması gerektiği şeklindeki vurgudan yola çıkıyor.

Scholz, bu sistemin "kadınlarca belirlenen, ... değerden ve soyut emekten ayrılmış ... yeniden üretici etkinliklere dayalı bir öz" içerdiğini söylüyor. Öyleyse kapitalizm kendisini, eril yapısal ve oluşumsal bakımdan cinsiyetlendirilmiş halde, ortaya çıkışı esnasında kendini gizleyen bir cinsiyetlendirmeye ortaya koyar. Bu cinsiyetlendirme ve insanlığın yeniden üretimine özgü etkinliklerin değerinden ayrılmak kapitalizmin bir sonucu değil, daha ziyade değer üretiminin zorunlu bir önkoşuludur. Dolayısıyla modernitenin ve postmodernitenin tarihsel gelişimini belirleyen bir meta üreten patriyarkanın ortaya çıkışından bahsetmek zorunlu hale gelir. Gerçekten de, toplumsal cinsiyet ilişkilerinin, kapitalist değer biçiminin gelişim sürecinin parçası olarak değer ayrışımı ilkesi altında genelleşmesi, modernliğin yükselişinin araçsal bir yönü olarak kendini gösterir.